

РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ В ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Вирішення проблеми якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту значною мірою залежить від того рівня професійної культури молодших спеціалістів, який буде сформовано в них під час навчання у вищих закладах освіти І-ІІ рівнів акредитації (коледжах). У зв'язку з цим актуалізується потреба в сучасних методиках, спрямованих на інтегрований розвиток особистості майбутніх фахівців, здатних до самовдосконалення, швидкого реагування на вимоги часу, опанування новими технологіями в галузі фінансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі дослідження нами з'ясовано, що питання методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту є мало-дослідженим. У відкритому доступі нами виявлено декілька наукових праць вітчизняних учених, які досліджували організацію самостійної роботи у процесі навчання англійського ділового писемного спілкування (В. Бебих), систему тестового контролю англійської компетенції у читанні фахової літератури (Т. Король) майбутніми фінансистами. Більш дослідженими виявилися питання професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти. Вченими обгрунтовано і впроваджено методики: іншомовного навчання (Є. Клименко, О. Колмакова, З. Корнева, С. Радецька); розвитку полікультурних умінь (М. Ширина); формування і розвитку різних видів компетентності – комунікативної (О. Ємелін), професійної (О. Зарубіна) тощо. Проте розроблення методики формування професійної культури у майбутніх фінансистів залишилось поза увагою дослідників професійної педагогіки.

Оскільки характер діяльності економіста і фінансиста має суттєві відмінності (нині економіка і фінанси віднесені до різних галузей знань: економіка – соціальні та поведінкові науки 051; фінанси, банківська справа та страхування – управління та адміністрування 072), то очевидно, що і методика підготовки останніх має відрізнятися.

Метою цього дослідження є обгрунтування доцільності і результативності авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищому закладі освіти (коледжі).

Виклад основного матеріалу. За результатами здійсненого дослідження нами була розроблена методика формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу, яка графічно презентована на рис. 1. Її реалізація передбачає трирічний період – термін професійної підготовки молодших спеціалістів з фінансів і кредиту у вищому навчальному закладі І-ІІ рівнів акредитації.

На основі отриманих результатів теоретичного вивчення заявленої проблеми ми дійшли висновку про необхідність проектування і створення культурно-освітнього середовища в коледжі. Передусім було здійснено діагностування існуючого культурно-освітнього середовища з орієнтацією на особистісні якості зарахованих на навчання за спеціальністю «Фінанси і кредит» першокурсників. З цією метою використовувалась методика векторного моделювання його типу в загальноосвітній школі (автор В. Ясвин) [1, с. 288-294], яку ми адаптували до культурно-освітнього середовища коледжу.

Було виявлено різні вектори: прагматично-кар'єрний, культурно-творчий, інертно-споглядальний та догматично-репродуктивний. За результатами діагностування особистісних якостей студентів, нами встановлено, що на організаційно-підготовчому етапі педагогічного експерименту для культурно-освітнього середовища коледжу притаманним був догматично-репродуктивний тип. Згідно з методикою В. Ясвина, такий тип культурно-освітнього середовища сприяє розвитку особистості з вираженими якостями залежності і пасивності; прагматично-кар'єрний – розвитку особистості з домінуванням якостей активності, проте особистісної залежності; інертно-споглядальний – вільному розвитку пасивної особистості; культурно-творчий – вільному розвитку активної особистості.

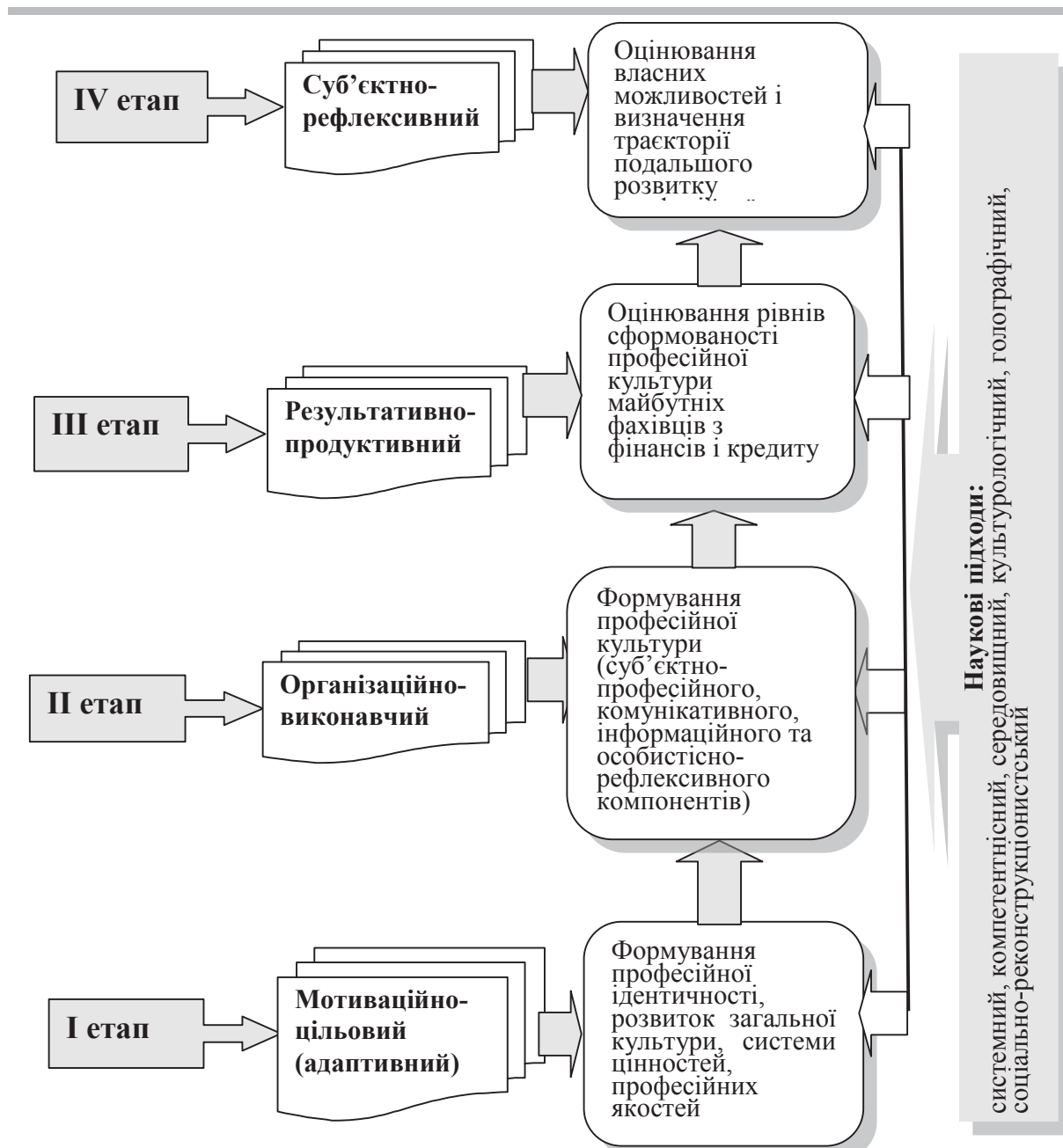

Рис. 1. Методика поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації

Згідно з розробленою нами структурно-функціональною моделлю майбутнього фахівця з фінансів і кредиту [2, с. 61] та відповідно до потреб сучасного ринку праці нами було обгрунтоване організаційно-функціональну структуру культурно-освітнього середовища, яке відповідало культурно-творчому типу [2, с. 40-58]. Впровадження кожного компоненту його культурного і освітнього сектору є комплексом умов для результативного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту за запропонованою нами методикою. Схарактеризуємо кожний її етап.

На першому етапі (мотиваційно-цільовому) під час посвяти в студенти першокурсникам вручаються брошури «Сучасні професії за напрямом підготовки (інформаційний матеріал)»

[2, с. 91-105], проводяться роз'яснювальні бесіди щодо характеру діяльності фінансистів, діагностування за опитувальником «Самоактуалізуюча особистість» (А. Шостром) [3, с. 201-218]. Після опрацювання отриманих даних для викладачів проводяться інструктивні наради – педагогічні консилиуми, на яких характеризуються особливості кожної групи студентів, окреслюються основні завдання, рекомендується доцільні методи викладання. Особливу увагу приділяється професійному спрямуванню кожної навчальної дисципліни, впровадженню інноваційних методів, які педагоги визначають у залежності від мети і завдань. Одночасно студенти разом з психологом визначають для себе «проблемні питання», над якими необхідно працювати. Не менш важливу роль на цьому

етапі відіграють зустрічі з провідними фахівцями в галузі фінансів, роботодавцями, екскурсії в організації та установи, де працюють фінансисти. На цьому етапі також відбувається загальнокультурний, естетичний, емоційний розвиток особистості в процесі навчання і поза ним, формується мотиваційний компонент, система цінностей. Таким чином полегшується процес адаптації студентів. Основною метою даного етапу є формування професійної ідентичності, «входження в професію», прийняття вже сформованої корпоративної культури, від якої залежить професійна культура молодших спеціалістів з фінансів і кредиту.

Вважаємо доцільним, щоб ще на організаційно-підготовчому етапі експерименту педагоги отримали підготовку щодо використання в освітньому процесі методологічних підходів: системного, компетентнісного, середовищного, культурологічного, голографічного, соціально-реконструкціоністського.

Метою другого (організаційно-виконавчого) етапу є забезпечення набуття майбутніми фахівцями з фінансів і кредиту професійних компетентностей, формування комунікативної та інформаційної культури, професійних якостей, усвідомлення соціального статусу фінансиста та ступеню особистої відповідальності за виконання функціональних обов'язків, дотримання цінностей професійної групи тощо.

На результативно-продуктивному етапі (третьому) методики формування професійної культури має відбуватися закріплення набутих професійних знань, умінь і навичок, здатності їх реалізувати під час проходження виробничої практики за усіма функціями (фінансовою, економічною, обліковою, організаційно-виробничою, технічно-інформаційною, аналітичною, організаційною), творчого розв'язання типових задач діяльності з дотриманням етичних норм і правил, цінностей, розвиток загальної, комунікативної та інформаційної культури тощо.

На четвертому – суб'єктно-рефлексивному – етапі відбувається оцінювання власних можливостей і визначення траєкторії подальшого розвитку кожним випускником коледжу. Завданням психолога, педагогічного колективу є надання компетентних консультацій, підтримки в разі її необхідності.

Після завершення педагогічного експерименту з перевірки результативності методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжі нами знов було проведено опитування за методикою САТ, яка відображає найбільш повною мірою інтегровану характеристику особистості.

Експеримент проводився за методичною схемою «до – після» (послідовний) у Київському фінансово-економічному коледжі Національного університету державної податкової служби України за розробленою нами програмою і методикою. По завершенню експери-

менту шляхом експертної оцінки з використанням діагностичного інструментарію було визначено рівень сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. Оскільки при аналізі статистичних даних (таблиця 1) ми послуговувалися порядковою шкалою (шкала рангів) з L рівнями (градаціями), то для перевірки гіпотези про однорідність вибірок використовувався критерій хі-квадрат (χ^2). Результат стану сформованості професійної культури майбутніх фінансистів у вищих закладах освіти I-II рівнів акредитації був розподілений на три рівні: низький, середній, високий. Відповідно значення $L=3$.

Емпіричне значення хі-квадрат критерію обчислювали за формулою:

$$\chi_{\text{емп}}^2 = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}.$$

Тут N – об'єм вибірки до проведення експерименту,

M – об'єм вибірки після проведення експерименту,

n_i, m_i – кількість членів експериментальної групи, що продемонстрували i -тий рівень відповідно до та після експерименту.

Критичне значення хі-квадрат критерію, що відповідає рівню значущості α визначаємо з відповідних статистичних таблиць

$$\chi_{\text{кр}}^2 = \chi_{1-\alpha}^2(L - 1)$$

Приведемо алгоритм проведення тесту хі-квадрат для перевірки достовірності збігів та відмінностей у експериментальних даних, представлених у порядковій шкалі:

1) за формулою (1) розрахувати спостережене (емпіричне) значення χ^2 -критерію;

2) у відповідній статистичній таблиці знайти критичне значення χ^2 -критерію;

3) емпіричне значення порівняти із критичним. У разі, якщо $\chi_{\text{емп}}^2 \leq \chi_{\text{кр}}^2$, то приймаємо гіпотезу про те, що характеристики вибірок співпадають з рівнем значущості α , якщо $\chi_{\text{емп}}^2 > \chi_{\text{кр}}^2$, то приймаємо гіпотезу про те, що характеристики вибірок відрізняються з рівнем надійності (довіри) $1-\alpha$.

Критичне значення χ^2 -критерію для рівня значимості $\alpha=0,05$: $\chi_{\text{кр}}^2 = \chi_{0,05}^2(2)=5,99$.

Далі було проведено розрахунок спостереженого значення χ^2 -критерію для перевірки достовірності збігів та відмінностей у експериментальних даних, поданих у порядковій шкалі відповідно до таблиці 1 (констатувальний і формувальний етапи експерименту), в якій представлені стани сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в закладах освіти I-II рівнів акредитація до та після експерименту. Результати розрахунку представлені в таблиці 2.

Порівняльний аналіз стану сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в навчальних закладах I-II рівнів акредитації на констатувальному і формуальному етапах експерименту

Шкали	Констатувальний етап n=192 (%)			Формувальний етап n=186 (%)		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Компетентність	42	22	58	58	31	69
Підтримка	46	24	60	63	34	65
Ціннісні орієнтації	88	46	52	100	54	56
Гнучкість поведінки	42	22	69	60	32	73
Сензитивність	38	20	98	60	32	87
Спонтанність	50	26	64	73	39	54
Самоповага	31	16	119	50	27	113
Самоприйняття	35	18	84	52	28	86
Погляд на природу людини	60	31	50	71	38	80
Синергічність	34	18	77	73	39	63
Прийняття агресії	40	21	62	71	38	52
Контактність	21	11	42	56	30	52
Пізнавальні потреби	23	12	60	58	31	61
Креативність	52	27	65	71	38	61
Самоконтроль	33	17	56	58	31	69

Таблиця 2

Розрахунок спостережного значення хі-квадрат критерію для перевірки достовірності збігів та відмінностей в експериментальних даних

Шкали	Хі-квадрат спостережне
Компетентність	10,63
Підтримка	8,20
Ціннісні орієнтації	6,72
Гнучкість поведінки	9,05
Сензитивність	8,54
Спонтанність	7,69
Самоповага	10,07
Самоприйняття	8,42
Погляд на природу людини	26,64
Синергічність	22,86
Прийняття агресії	14,21
Контактність	29,45
Пізнавальні потреби	25,07
Креативність	6,39
Самоконтроль	20,08

Усі розраховані значення хі-квадрат критерію перевищують табличне значення $\chi^2_{кр} = \chi^2_{0,05}(2) = 5,99$, що дає підстави з рівнем надійності 0,95 стверджувати, що відповідні характеристики відрізняються суттєво.

Висновок. Отримані дані за результатами математичного обчислення є підтвердженням ефективності розробленої нами методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту.

Література

1. Панов В. И. Психодиагностика образовательных систем: теория и практика. – СПб.: Питер, 2007. – 352 с. (Серия «Практическая психология»).
2. Пілевич О. Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі: метод. рек. / О. Пілевич. – Київ: ТОВ Видавничий центр «Логос України», 2017. – 112 с.
3. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы). Киев: Миллениум, 2004. 521 с.

References

1. Panov V. Y. Psykhodyahnostyka obrazovatelnykh system: teoriya y praktyka. SPb.: Pyter, 2007. 352 s. (Seriya «Praktycheskaia psykhohyia»)
2. Pilevych O. Formuvannia profesiinoi kultury maibutnykh fakhivtsiv z finansiv i kredytu v kulturno-osvitnomu seredovyshchi: metod. rek. / O. Pilevych. – Kyiv: TOV Vydavnychiy tsentr «Lohos Ukrainy», 2017. – 112 s.
3. Semychenko V. A. Problemy motyvatsyy povedeniya y deiatelnosti cheloveka. Modulnyi kurs psykhohyuu. Modul «Napravlennost» (Lektsyy, praktycheskye zaniatyia, zadaniya dlia samostoiatelnoi raboty). Kyev: Myllenyum, 2004. 521 s.

Пілевич О. А. Результати впровадження методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в педагогічну практику вищих закладів освіти.

Автором презентовано результати проведеного педагогічного експерименту з впровадження методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі закладу вищої освіти – коледжі. В статті розкривається особливості його створення. Одна з них полягає в попередньому визначенні векторного спрямування за результатами діагностування особистісних якостей студентів, а інша – у виборі необхідного типу його розвитку – культурно-творчому, який сприяє вільному розвитку активної особистості. Впровадження кожного компоненту культурного і освітнього сектору такого середовища є комплексом умов для результативного формування професійної

культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту за авторською методикою, яка реалізується в чотири етапи: I – мотиваційно-цільовий (адаптивний), коли відбувається формування професійної ідентичності, розвиток загальної культури, системи цінностей, професійних якостей особистості; II – організаційно-визначальний, в процесі якого безпосередньо формується професійна культура (суб'єктно-професійний, комунікативний, інформаційний та особистісно-рефлексивний компоненти); III – результативно-продуктивний, на якому оцінюються рівні сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; IV – суб'єктно-рефлексивний, на якому кожним випускником оцінюються власні можливості і визначається траєкторія подальшого розвитку професійної культури.

По завершенню експерименту шляхом експертної оцінки з використанням діагностичного інструментарію було визначено рівень сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. Статистичний аналіз емпіричних даних за критерієм Пірсона χ^2 , що характеризують рівні сформованості професійної культури студентів на кінець формувального етапу експерименту, дав змогу дійти висновку, що при достовірній імовірності 95% запропонована методика поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту забезпечує статистично значущі відмінності отриманих результатів.

Ключові слова: професійна культура майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, культурно-освітнє середовище, вищі заклади освіти, коледж, методика.

Пилевич О. А. Результаты внедрения методики формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту в педагогическую практику высших учебных заведений.

Автором представлены результаты педагогического эксперимента по внедрению методики поэтапного формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту в культурно-образовательной среде учреждения высшего образования – колледже. В статье раскрываются особенности его создания. Одна из них заключается в определении векторного направления по результатам диагностирования личностных качеств студентов, а другая – в выборе необходимого типа его развития – культурно-творческом, который способствует свободному развитию активной личности. Внедрение каждого компонента культурного и образовательного сектора такой среды является комплексом условий для результативного формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту по авторской методике, которая реализуется в четыре этапа: I – мотивационно-целевой (адаптивный), когда происходит формирование профессиональной идентичности, развитие общей культуры, системы ценностей, профессиональных качеств личности; II – организационно-исполнительный, в процессе которого непосредственно формируется профессиональная культура (субъектно-профессиональный, коммуникативный, информационный и личностно-рефлексивный компоненты), III – результативно-продуктивный, на котором оцениваются уровни сформированности профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту; IV – субъектно-рефлексивный, на котором каждым выпускником оцениваются собственные возможности и определяется траектория дальнейшего развития профессиональной культуры.

По завершению эксперимента путем экспертной оценки с использованием диагностического инструментария был определен уровень сформированности профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту. Статистический анализ эмпирических данных по критерию Пірсона χ^2 , характеризующие уровни сформированности профессиональной культуры студентов на конец формирующего этапа эксперимента, позволил сделать вывод, что при достоверной вероятности 95% предложенная методика поэтапного формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту обеспечивает статистически значимые различия полученных результатов.

Ключевые слова: профессиональная культура, будущие специалисты по финансам и кредиту, культурно-образовательная среда, высшие учебные заведения, колледж, методика.

Pilevich O.A. The results of the introduction of the methodology for the formation of a professional culture of future specialists in finance and credit in the pedagogical practice of higher education institutions.

The author presents the results of the pedagogical experiment on the introduction of the methodology for the gradual formation of the professional culture of future specialists in finance and credit in the cultural and educational environment of higher education institutions - the college. The article reveals the features of its creation. One of them is to determine the vector direction based on the results of diagnosing students' personality traits, and the other is to choose the type of development that is necessary - cultural and creative, which promotes the free development of the active personality. The introduction of each component of the cultural and educational sector of such an environment is a complex of conditions for the effective formation of a professional culture of future finance and credit specialists by the author's methodology, which is implemented in four stages: I - motivationally-targeted (adaptive), when the formation of a professional identity, the development of a common culture, value system, professional personality; II - organizational and executive, in the process of which the professional culture is directly formed (subject-professional, communicative, informational and personal-reflective components), III - productive-productive, which assesses the levels of the formation of the professional culture of future specialists in finance and credit; IV - subjective-reflexive, at which each graduate assesses his own abilities and determines the trajectory of further development of professional culture.

At the end of the experiment, the level of formation of the professional culture of future specialists in finance and credit was determined through expert evaluation using diagnostic tools. Statistical analysis of empirical data based on the Pearson criterion χ^2 , which characterize the levels of the professional culture of students at the end of the forming stage of the experiment, led to the conclusion that, with a 95% probability, the proposed methodology for the gradual formation of the professional culture of future finance and credit specialists provides statistically significant differences in the results.

Key Words: professional culture, future specialists in finance and credit, cultural and educational environment, higher education institutions, college, methodology.